

АНГЛИЙСКА ЕЗИКОВА ГИМНАЗИЯ „ГЕО МИЛЕВ“ – РУСЕ

РАЗРАБОТИЛ:

БИЛЯНА АСПАРУХОВА

Старши учител по БЕЛ

ГЕРГАНА ГРОЗДАНОВА

Старши учител по БЕЛ

ПЕТЯ ВЕЛИКОВА

Старши учител по БЕЛ

СИЛВАНА ИВАНОВА

Старши учител по БЕЛ

УТВЪРЖДАВАМ:

МАРГАРИТА ЯНАКИЕВА

Директор на АЕГ „Гео Милев“ – Русе

(Заповед № 1322/09.09.2026 г.)

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИЕРАТУРА ЗА X „Б“, X „В“, X „Г“ КЛАС

ИЗБИРАЕМИ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ

УЧЕБНА 2026/2027 ГОДИНА

Кратко представяне на учебната програма

Учебната програма за ИЗБИРАЕМИ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ /ИУЧ/ по български език и литература в X клас е разработена в съответствие с държавния образователен стандарт за общообразователна подготовка, както и със структурата на учебната програма. Обучението в избираемите учебни часове по български език и литература се осъществява за придобиване на разширена подготовка по български език и литература, включена в раздел А според Наредба № 4 от 30.11.2015 г.

Целта на програмата за ИУЧ е да представи ориентирани към практиката решения как да се предаде на учениците любов към книгата и да се изгради читателска култура. Фактически любовта към четенето е предпоставка за успешното овладяване на учебния материал по всички предмети.

Пътят към изграждане на ключови компетентности във всички области на човешкото познание може да стане само на базата на развитие на уменията за боравене с вербален и невербален текст, с изграждане на стремеж към четене като основен познавателен импулс и формиране на индивидуална потребност за общуване с писаното слово.

КОМПОНЕНТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Обучението по български език в X клас на първи гимназиален етап е насочено към развиването на уменията на учениците да търсят, да извличат, да обработват и да използват информация от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи, както и на уменията за представяне на различни видове информация по зададени параметри, към прилагане на книжовните езикови норми, към придобиване на умения за сравняване и за анализиране на различни проблеми при участие в диалог и в дискусия, на умения за създаване на устни и на писмени текстове.

Във връзка с развиване на социокултурните компетентности тази учебна програма представя теми и дейности, насочени към разграничаването на видовете функционални стилове; към осъзнаването на отношението между речевото поведение и конкретната комуникативна ситуация; към оценяването на идеи, тези и аргументи съобразно своя опит; към извличането, обработването и използването на информация от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи; към представянето на различни видове информация по зададени параметри.

По отношение на развиваните езикови компетентности учебната програма предлага теми и дейности, насочени към познаването и прилагането книжовните езикови норми, към откриването и редактирането на стилно-езикови грешки, към задълбочаване на знанията

за лексикалните и за граматичните особености на книжовния български език, към разпознаването на езиковите особености на текстове, характерни за различните функционални стилове.

В учебната програма като комуникативни компетентности се определят компетентностите на учениците да възприемат и да създават различни текстове – публично изказване по граждански проблем и есе по граждански проблем.

По отношение на комуникативните компетентности в устното и в писменото общуване в X клас се предвижда усъвършенстване на уменията за уместно използване на формулите на речевия етикет, за представяне и самопредставяне. Развиват се уменията за разбиране на смисъла на текст при слушане и при четене с определена комуникативна цел, за създаване на текст: текст за представяне и текст за самопредставяне.

КОМПОНЕНТ ЛИТЕРАТУРА

Обучението по литература в X клас е насочено към овладяване на знания, умения и отношения, свързани с различни културни епохи в световната литература и с различни периоди в българската литература. Развиване на умения за тълкуване на изучените творби съобразно културноисторическите им, родовите и/или жанровите им характеристики, както и съобразно принадлежността им към съответно литературно направление или проявленията на характерните му черти в тях. Придобиване на умения за създаване на текстове с определена комуникативна цел.

Очакваните резултати в областта на социокултурните компетентности са свързани с овладяването на знания за светогледните идеи, характерни за българската литература от периодите след Освобождението до Първата световна война, между двете световни войни и след Втората световна война, както и със съотнасянето на интерпретирани в текстове от тези периоди отношения с личния опит на ученика, а също с познаването на отношенията автор – текст – читател и с уменията за оценяване начини на въздействие на текст.

Очакваните резултати в областта на литературните компетентности са свързани с уменията за тълкуване на различни като период на създаване и жанр текстове, в които в зависимост от епохата намират проявление характерни черти на различни литературни направления като Романтизъм, реализъм, модернизъм. Литературните компетентности може да се изграждат на базата на посочените в програмата творби и на други тематично близки текстове по избор на учителя, включително и от съвременната българска литература.

Очакваните резултати в областта на комуникативните компетентности са свързани с уменията за създаване и възприемане на реч (есе, резюме) както откъм смисловата ѝ, така и откъм действената ѝ страна, а също и с уменията за езиково посредничество и с интерактивните умения на ученика за културно изразяване и творчество, с развиване на неговите изследователските умения и творческо въображение.

Учебната програма в ИУЧ по български език и литература изгражда компетенции, които са особено значими за езиковото и литературното развитие на десетокласниците, като поставя акцента върху комуникативните компетентности с оглед подобряване на тяхната четивна грамотност и придобиване на умения за създаване на текстове с определена комуникативна цел. В тази връзка предложеният вариант на учебна програма се фокусира върху изграждане и усъвършенстване на комуникативните компетентности с акцент върху умения за изразяване чрез творчество.

Програмата предвижда учебно съдържание, което дава възможност да се разширят, задълбочат и затвърдят знанията и уменията на учениците, формирани в процеса на езиковото и литературното им обучение. Пряко кореспондира с учебната програма за задължителните учебни часове по предмета. Усвоените знания за езиковите и речеви единици и за художествената образност се обогатяват и надграждат. Включва се разширена информация, чрез която се повишава интересът на учениците към обучението по български език и литература, повишава се тяхната активност и се осъществяват вътрешнопредметни и междупредметни връзки и взаимодействия.

Учебното съдържание е съобразено с възрастовите и индивидуални потребности на десетокласниците.

Обучението по български език и литература в ИУЧ е предвидено да се провежда един час седмично, 36 часа годишно, съгласно училищния учебен план, приет с решение на педагогическия съвет – протокол №4/20.12.2023 г. и утвърден със заповед № 1338 / 04.09.2024 г. на директора.

II. Цели на обучението в ИУЧ по български език и литература:

Учебният предмет български език и литература изгражда основата на компетентностите по български език и на грамотността за четене и е пряко свързан с **постигането на базовата, функционалната и комплексната грамотност**. В тази връзка следва:

Да се разширят и обогатят знанията на учениците по отношение на:

- Овладяване на основни езикови правила.
- Придобиване на знания за системата и за структурата на българския език с цел разширяване на обема от езикови ресурси в речта на ученика.
- Изграждане на умения за създаване и за възприемане на текстове, често използвани в речевата практика на ученика.
- Запознаване с моралните норми и ценности, формирани в различните културни епохи и направления

- Овладяване на знания и придобиване на умения, които дават възможност за пълноценно общуване с художествения текст като специфична, обогатяваща личността комуникация.
- Развиване на способността за съпоставка между личния опит и образа на света, разгърнат в художествения текст, като път към изграждането на способност за критическо мислене и формиране на гражданска позиция.
- Да се активизират, стимулират и мотивират учениците за съзнателно и целенасочено изучаване на езика и литературата.

III. Учебно съдържание:

Учебното съдържание е представено чрез: теми, компетентности като очаквани резултати от обучението, нови понятия, контекст и дейности. Съобразено е с областите на компетентност. За по – голяма яснота и точност в този раздел са посочени дейности за придобиване на ключови компетентности и методите и формите за оценяване и са конкретизирани междупредметните връзки и вътрешнопредметни връзки.

Български език

№	Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	брой часове
1.	Норми на съвременния български книжовен език. Правоговорна норма	Разбира същността на нормите на съвременния български книжовен език. Познава правоговорната норма. Прилага правоговорната норма в устната реч. Открива, коментира и редактира правоговорни грешки	1
2.	Правописна норма	Познава правописната норма. Прилага правописната норма в писмената реч. Открива и редактира правописни грешки.	3

3.	Граматична норма	<p>Познава спецификата на граматичните норми на морфологично и на синтактично равнище.</p> <p>Прилага граматичните норми в писмената и в устната реч.</p> <p>Открива и редактира граматични грешки.</p>	3
4.	Пунктуационна норма	<p>Познава пунктуационната норма.</p> <p>Прилага пунктуационната норма в писмената реч.</p> <p>Открива и редактира пунктуационни грешки.</p>	3
5.	Лексикална норма	<p>Познава лексикалната норма.</p> <p>Прилага лексикалната норма в писмената и устната реч.</p> <p>Открива и редактира лексикални грешки.</p>	1
6.	Възприемане, анализ и редактиране на чужд и на собствен текст (езиков практикум)	<p>Определя темата, микротемите, ключовите думи и изрази на текст.</p> <p>Извлича и анализира смисли от текст.</p> <p>Анализира структурни и композиционни части на текст.</p> <p>Открива, анализира и редактира грешки в текст.</p>	2
7.	Публично изказване по граждански проблем	<p>Познава особеностите на публичното изказване.</p> <p>Подготвя публично изказване по граждански проблем, като се съобразява със ситуацията на общуване.</p> <p>Произнася публично изказване по граждански проблем с подходяща интонация.</p> <p>Оценява идеи, тези и аргументи съобразно своя опит.</p>	2

		<p>Търси, извлича, обработва и използва информация от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи.</p> <p>Представя различни видове информация по зададени параметри.</p> <p>Прилага правоговорната норма.</p> <p>Използва уместно неезикови средства (мимики, поглед, поза, жестове).</p>	
8.	Есе по граждански проблем	<p>Познава особеностите на есето.</p> <p>Оценява идеи, тези и аргументи съобразно своя опит.</p> <p>Създава есе по граждански проблем.</p> <p>Прилага книжовните езикови норми.</p>	3

Литература

№	Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	брой часове
1.	Българската литература от Освобождението до Първата световна война	<p>Различава отличителни за българската култура от периода от Освобождението до литература от периода от Първата световна война светогледни идеи.</p> <p>Съпоставя светогледни идеи, характерни за европейската модерност и българската литература от периода от Освобождението до Първата световна война, и обяснява прилики и разлики помежду им в контекста на културната динамика.</p>	1
1.1.	Иван Вазов – „Левски“	Тълкува „Левски“ съобразно жанровите и/или културноисторическите характеристики на творбата.	1

		Различава проявления на характерни черти на Романтизма в „Левски“ и тълкува творбата съобразно посочените проявления.	
1.2.	Иван Вазов – „Под игото“	Тълкува откъси от „Под игото“ съобразно жанровите и/или културноисторическите характеристики на творбата.	1
1.3.	Алеко Константинов – „Бай Ганьо“	Различава в „Бай Ганьо се върна от Европа“ светогледни идеи, характерни за българската културата през периода от Освобождението до Първата световна война, в съпоставка с други творби от А. Константинов (например с „Разни хора – разни идеали“) и обяснява разлики помежду им в контекста на културната динамика.	1
1.4.	Пенчо Славейков – „Cis moll“	Различава проявления на характерни черти на естетически индивидуализъм в „Cis moll“ и тълкува творбата съобразно посочените проявления.	1
1.5.	Пейо Яворов – „Две хубави очи“	Подбира, извлича и обработва съобразно няколко критерия информация от различни източници, за да изпълни самостоятелно конкретна творческа задача, свързана с „Две хубави очи“	1
1.6.	Димчо Дебелянов „Да се завърнеш в бащината къща“	Различава проявления на характерни черти на символизма в „Да се завърнеш...“ и тълкува творбата съобразно посочените проявления.	1
1.7.	Елин Пелин – „Гераците“	Съпоставя с личния си опит интерпретирани в „Гераците“ ценности и норми, проблеми и конфликти, характерни за българската култура през периода от Освобождението до Първата световна война, и обосновава позиция по тях.	1
2.	Българската литература от периода между двете световни войни	Съпоставя светогледни идеи, характерни за европейската модерност и българската литература от периода между двете световни войни, и обяснява прилики и разлики помежду им в контекста на културната динамика.	1

2.1.	Гео Милев – „Септември“	<p>Познава значението на следвоенния модернизъм в контекста на модернизма.</p> <p>Познава значението на понятието експресионизъм.</p>	1
2.2.	Христо Смирненски – „Зимни вечери“	<p>Тълкува (откъси от) „Зимни вечери“ съобразно жанровите и/или културноисторическите характеристики на творбата.</p> <p>Разпознава литературни похвати, тропи и фигури в „Зимни вечери“ и обяснява функциите им.</p> <p>Съпоставя с личния си опит интерпретирани в „Зимни вечери“ ценности и норми, проблеми и конфликти, характерни за българската култура през периода между двете световни войни, и обосновава позиция по тях.</p>	1
2.3.	Атанас Далчев – „Повест“	Тълкува „Повест“ съобразно родовите и/или културноисторическите характеристики на творбата.	1
2.4.	Йордан Йовков – „Индже“ и „Албена“	<p>Тълкува „Индже“ и „Албена“ съобразно жанровите и/или културноисторическите характеристики на творбите.</p> <p>Разпознава литературни похвати, тропи и фигури в „Индже“ и „Албена“ и обяснява функциите им.</p>	1
2.5.	Никола Вапцаров – „Писмо“	Съпоставя с личния си опит интерпретирани в „Писмо“ („Ти помниш ли...“) ценности и норми, проблеми и конфликти, характерни за българската култура през периода между двете световни войни, и обосновава позиция по тях.	1
3.	Българската литература от периода след Втората световна война	Съпоставя светогледни идеи, характерни за българската литература от периода между двете световни войни и българската литература от периода след Втората световна война, и обяснява прилики и разлики помежду им в контекста на културната динамика.	1

3.1.	Димитър Димов – „Тютюн“	Тълкува откъси от „Тютюн“ съобразно жанровите и/или културноисторическите характеристики на творбата.	1
3.2.	Николай Хайтов – „Дърво без корен“	Съпоставя с личния си опит интерпретирани в „Дърво без корен“ ценности и норми, проблеми и конфликти, характерни за българската култура през периода след Втората световна война, и обосновава позиция по тях.	1
3.3.	Йордан Радичков – „Нежната спирала“	Тълкува „Нежната спирала“ съобразно жанровите и/или културноисторическите характеристики на творбата.	1

IV. Специфични методи и форми за оценяване постиженията на ученика.

Процентно разпределение на ИУЧ по БЕЛ през годината:

Седмичният брой ИУЧ по български език и литература в X клас е 1 час, а годишният - 36, от които – 18 часа за български език (от които 7 часа за развиване на комуникативните компетентности) и 18 часа за литература.

За оценяване постиженията на учениците в X клас по български език и литература в ИУЧ ще се използват устни изпитвания – индивидуални и групови – и писмени изпитвания – индивидуални, групови: решаване на тестове, контролни работи, подготовка и представяне на проекти.

По учебния предмет български език и литература ИУЧ всеки ученик трябва да има най-малко една оценка от устно изпитване и една от писмено изпитване за всеки учебен срок. Годишната оценка ще се оформи, като се отчитат знанията и уменията на десетокласниците върху учебното съдържание през двата учебни срока и при вземане предвид на текущите оценки. Приоритетно в уроците по български език и литература – ИУЧ ще се използват формите на формиращото оценяване – наблюдение при индивидуална, фронтална и групова работа, работа над грешката, поощрение на ученика и др. В часовете ще се включват занимателни дейности, поставяне и изпълнение на проектни задачи с възможност за избор, с оглед на интересите и заложите на учениците.